

การพัฒนารูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

Developing a Model for Reducing Alcoholic Drinking of People in Roi-Et Province

กิตติพงษ์ พลทิพย์^{1,*}, รังสรรค์ สิงห์เลิศ², และณรงค์ฤทธิ์ โสภมา²
Kittiphong Phontip^{1,*}, Rangsan Singhalert² and Narongrit Sopa²

รับบทความ 17 ตุลาคม 2562 แก้ไข 31 มกราคม 2563
ตอบรับ 12 กุมภาพันธ์ 2563
Received 17 October 2019 Revised 31 January 2020
Accepted 12 February 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด 2) สร้างรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด 3) ทดลองใช้รูปแบบที่เหมาะสมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ คือการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด การสร้างรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนและการทดลองของรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า 1. ตัวแปรเชิงสาเหตุส่งผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน ได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (-0.53) ปัจจัยด้านเจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (0.25) และปัจจัยด้านแรงจูงใจลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (-0.23) สามารถอธิบายการผันแปรในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ร้อยละ 17.40 ($R^2 = 0.174$) 2. รูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมการตั้งเป้าหมายและสร้างข้อตกลง 2) กิจกรรมผูกข้อมือให้กำลังใจ 3) กิจกรรมเสริมความรู้ที่ถูกต้อง 4) กิจกรรมรู้ข้อดีเสริมแรงจูงใจ 5) กิจกรรมเสริมสร้างความสามารถแห่งตน 6) กิจกรรมติดตามเยี่ยมบ้าน 3. ผลการทดลองรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด มีผลทำให้การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนลดลงมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: รูปแบบลดการบริโภค, เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขายุทธศาสตร์การพัฒนามุขมณฑล มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม 44000
Ph.D., Student in Regional Development Strategies, Rajabhat MahaSarakham University, MahaSarakham 44000, Thailand
² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม 44000
Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat MahaSarakham University, MahaSarakham 44000, Thailand
* Corresponding author, e-mail: Kittiphontip1987@hotmail.com

ABSTRACT

The purposes of the research were 1) to analyze the casual factors affecting alcoholic drinking, 2) to design a model for reducing alcoholic drinking, and 3) to implement the model for reducing alcoholic drinking of people in Roi-Et Province. The research methodology was divided into 3 phases were the study that was employed for collecting data and analyzing the direct and indirect casual factors affecting alcoholic drinking of people, the model for reducing alcoholic drinking of people and the model that was implemented to thirty target populations. Research results were as follows: 1. The casual factors directly and indirectly affected alcoholic drinking of people, consisting of the awareness of alcoholic drinking reduction (-0.53), the attitude toward alcoholic drinking reduction (0.25) and the motivations for alcoholic drinking reduction (-0.23). The percentage of the relationship among the variables was 17.40% ($R^2 = 0.174$). 2. The model for reducing alcoholic drinking of people, which consisted of six activities: 1) establishing goals and signing an agreement, 2) encouraging the participants by binding people's wrist, 3) providing the participants with correct and useful knowledge of alcoholic drinking, 4) realizing the alcoholic drinking reduction and building reinforcement, 5) self-ability improvement, and 6) home visit activities. 3. The number of the alcoholic drinkers reduced significantly, which was indicated after implementing the model at the .01 level.

Keywords: A Model for Alcoholic Drinking Reduction, Alcoholic Drinks

บทนำ

ปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัญหาสำคัญของสังคมโลก ด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท (Psychoactive substance) ที่ส่งผลให้อยู่ในภาวะพึ่งพาอย่างต่อเนื่อง และมีการใช้อย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคทั่วโลก (WHO, 2014, p. 2) จากการศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดมีความชุกของนักดื่มในประชากรอายุ 20 ปีขึ้นไป ร้อยละ 38.5 สูงเป็นอันดับที่ 26 ของประเทศ มีสัดส่วนของการดื่มหนักในนักดื่มผู้ใหญ่ ร้อยละ 20.0 สูงเป็นอันดับ 6 ของประเทศ มีดัชนีคะแนนความเสี่ยงต่อปัญหาแอลกอฮอล์เท่ากับ 0.641 สูงเป็นอันดับ 7 ของประเทศ มีสัดส่วนของนักดื่มที่ดื่มแล้วมีปัญหา ร้อยละ 5.9 (สุรศักดิ์ ไชยสงค์, กณณพนธ์ ภักดีเศรษฐกุล และทักษพล ธรรมรังสี, 2556, น. 16, น. 20, น. 69) จากสถานการณ์ดังกล่าวเห็นได้ว่าจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นพื้นที่ที่มีความรุนแรงของปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งหนึ่งของสังคมโลก

การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทางสุขภาพในเชิงลบอย่างมาก โดยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเสี่ยงทำให้เกิดการบาดเจ็บและภาวะโรคต่าง ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับปัญหาสุขภาพจิตและต้นทุนทางสังคมอีกด้วยจากผลกระทบดังกล่าวประเทศไทยได้มีแนวทางการรณรงค์พฤติกรรมกรบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่หลากหลาย โดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์นโยบายแอลกอฮอล์ระดับชาติ การดำเนินมาตรการทางกฎหมาย การจัดกิจกรรมและเทศกาลปลอดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพัฒนามาตรการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับชุมชนและองค์กร การพัฒนาศูนย์ปรึกษาปัญหาสุราทางโทรศัพท์ การบำบัดรักษาโดยการแพทย์แผนปัจจุบันด้วยการใช้ยาและการบำบัดทางจิตสังคม นอกจากนี้ยังมีการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการบำบัดด้วยการส่งเสริมอาชีพอีกด้วย

ดังนั้นเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเริ่มจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด และสร้างรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมไปถึงทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์

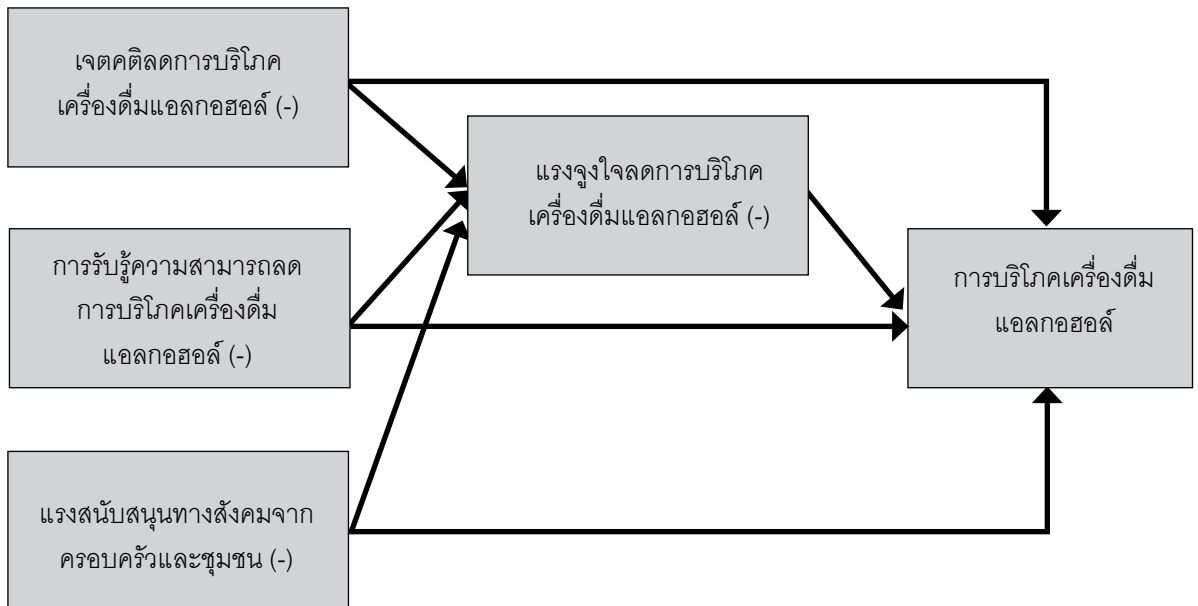
1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

2. เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบที่เหมาะสมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนงานวิจัยของรภัทพร เพชรสุข, บุญยง เกี่ยวการค้า และนงพิมพ์ นิมิตอนันท์ (2553) ยุพา จิวพัฒนกุล และอุบลวรรณ เรือนทองดี (2556) และญาดา บุตรปัญญา, เพ็ญพัทธ์ อุทิศ และสุนิศา สุขตระกูล (2559) ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรและสังเคราะห์กรอบแนวคิดในการวิจัยภายใต้ทฤษฎีความสามารถของตนเองของ Bandura (1997) ที่ระบุถึงสาเหตุของพฤติกรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยทางสภาพแวดล้อมร่วมกับปัจจัยส่วนบุคคลในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ สามารถดื่มรับประทานได้ เมื่อดื่มไปจะออกฤทธิ์มีเมามา และส่งผลต่อสุขภาพ

ลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง การที่บุคคลผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้มีการลดปริมาณการดื่มแต่ละครั้ง หรือลดความถี่หรือความบ่อยในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยวัดจากการลดลงของคะแนนแบบประเมินปัญหาการดื่มสุรา (Alcohol Use Identification Test : AUDIT)

เจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง แนวความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อ และความต้องการที่พร้อมจะแสดงออกในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านสภาพการณ์บุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

การรับรู้ความสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง ที่จะจัดการอุปสรรคเพื่อให้ตนลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

แรงสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและชุมชน หมายถึง สิ่งที่บุคคลได้รับจากครอบครัวและชุมชนเพื่อให้ตนลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

แรงจูงใจลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง แรงผลักดันที่กระตุ้นให้บุคคลลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

การพัฒนารูปแบบ หมายถึง กระบวนการสร้างแบบจำลองลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนโดยผู้วิจัยสร้างขึ้นตามสมมติฐานโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิพากษ์ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และนำไปทดสอบความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระยะเวลา 12 เดือน จำนวน 370,605 คน (สุรศักดิ์ ไชยสงค์, กัณณพนธ์ ภักดีเศรษฐกุล และทักษพล ธรรมรังสี, 2556, น. 69,102)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระยะเวลา 12 เดือน โดยใช้สูตรในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Area or Cluster Sampling) จำนวน 2 อำเภอ อำเภอละ 200 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดแบบสอบถามให้สอดคล้องกับตัวแปรแต่ละตัว จำนวน 5 ส่วน และใช้แบบประเมินปัญหาการดื่มสุรา (AUDIT) ขององค์การอนามัยโลกโดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbrach's Alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .898

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2562 โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน เพื่อเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละอำเภอ พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการอธิบายแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเข้าใจ ได้รับแบบสอบถามกลับมาคิดเป็นร้อยละ 100 และนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล และนำมาลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ใช้สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) โดยใช้สถิติสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ

1. ผู้ให้ข้อมูลและผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 ประกอบด้วย อาจารย์ นักวิชาการ บุคลากรทางสาธารณสุข หรือผู้นำชุมชน ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับรูปแบบการลดบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และตัวแทนประชาชนที่มีประสบการณ์การลดบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จำนวน 30 คน ใช้การเลือกแบบมีจุดมุ่งหมาย (Purposive Sampling)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างรูปแบบการพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาร้อยเอ็ดในระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาร้อยเอ็ดในระยะที่ 1 นำมาจัดกลุ่ม (Grouping) สร้างเป็นร่างรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นร่างในการพิจารณา

2.2 จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยการนำร่างรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมานำเสนอที่ประชุมเชิงปฏิบัติการที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายร่วมกันวิพากษ์ร่างรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และนำผลการเสนอแนะมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น

2.3 นำรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ได้ปรับปรุงแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบเลือกกิจกรรม และพัฒนาปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 3 การทดลองรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน

1. กลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลองที่ใช้ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 3 คือ ประชาชนในพื้นที่ตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ในระยะเวลา 12 เดือน และยินดีเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 30 คน ใช้การเลือกแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในระยะที่ 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One group Pretest-posttest Design ประเมินก่อนและหลังการทดลอง ระยะห่าง 3 เดือน และนำผลการศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปรตามแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures Multivariate Analysis of Variance: Repeated Measures MANOVA)

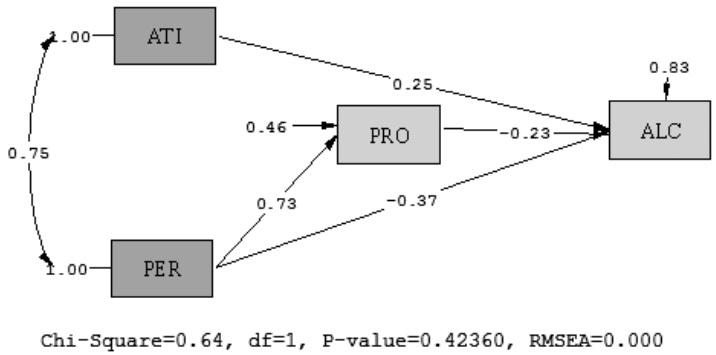
ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

การวิเคราะห์ข้อมูลของตัวแปรโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression) จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 400 ชุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงของตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่ 3 ตัวแปร โดยเรียงลำดับจากปัจจัยที่มีอิทธิพลมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Beta = -.411) ปัจจัยด้านเจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Beta = .258) และปัจจัยด้านแรงจูงใจลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

(Beta = -.203) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination) “R” ^ “2” = 0.174 แสดงว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม คือ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ร้อยละ 17.40

จากนั้นผู้วิจัยการวิเคราะห์เส้นทางหรือสมการเชิงเส้นเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุสมการเชิงเส้นอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ของตัวแปรต้น ตัวแปรต้นกลาง ส่งผลทั้งโดยตรง โดยอ้อม และโดยรวมต่อตัวแปรตาม และปรับปรุงแบบจำลองใหม่โดยพิจารณาจากดัชนีการปรับปรุงแบบจำลอง (Modification Indices) แสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แบบจำลองที่ปรับปรุงของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดคือปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (-) ปัจจัยด้านเจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (+) และปัจจัยด้านแรงจูงใจลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (-) มาสร้างรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญโดยส่งเสริมการรับรู้ความสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สร้างแรงจูงใจลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และปรับเจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่ม

แอลกอฮอล์ ประกอบด้วย กิจกรรมทั้งหมด 6 กิจกรรม คือ 1)กิจกรรมการตั้งเป้าหมายและสร้างข้อตกลง 2) กิจกรรมผูกข้อมือให้กำลังใจ 3) กิจกรรมเสริมความรู้ที่ถูกต้อง 4) กิจกรรมรู้ข้อดีเสริมแรงจูงใจ 5) กิจกรรมเสริมสร้างความสามารถแห่งตน และ 6) กิจกรรมติดตามเยี่ยมบ้าน

ระยะที่ 3 การทดลองรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2562 ถึง เดือนตุลาคม 2562 ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ MANOVA พบว่า

จากการทดสอบแบบ Multivariate Tests พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบ Univariate Tests เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทีละตัวแปรพบว่า เจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์, การรับรู้ความสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์, แรงจูงใจลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน มีนัยสำคัญทางสถิติแตกต่างที่ระดับ .01 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่าประชาชนมีคะแนนการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้ง 4 ด้าน ก่อนและหลังการดำเนินงานรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการทดลองมีการปฏิบัติในทางที่ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

1.1 ปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์การรับรู้ความสามารถ เป็นการที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีการรับรู้ความสามารถการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นจึงสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาที่หม่มพร อ่อนละออ และนรลักษ์ณี เอื้อจิต (2559) ได้ทำการศึกษาปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับการดื่มแอลกอฮอล์ของประชากรเพศชายวัยผู้ใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า อายุ การรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการปฏิเสธการดื่มแอลกอฮอล์ และความคาดหวังเชิงลบในผลลัพธ์ของการดื่มแอลกอฮอล์ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการดื่มแอลกอฮอล์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2 ปัจจัยด้านเจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เจตคติ เป็นแนวความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อ และความต้องการที่พร้อมจะแสดงออกพฤติกรรมในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านสภาพการณ์ บุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงซึ่งเจตคตินี้ไม่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ใหม่ และสามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นได้ ผลการศึกษาพบว่าเจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยร่วมให้ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ โดยปัจจัยเจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สอดคล้องกับทฤษฎีความไม่คล้องจองของปัญญา (Cognitive Dissonance Theory) ของ Leon Festinger ที่ระบุถึงความสัมพันธ์ของส่วนปัญญาที่สามารถสัมพันธ์กัน

ได้ 3 ลักษณะ คือ สอดคล้องกัน, ขัดแย้งกัน หรือไม่สัมพันธ์กันเลย ซึ่งความไม่คล้องจองอาจเกิดได้จากความไม่แนบนัยทางตรรกะ หรือเกิดจากจารีตและวัฒนธรรม หรือการที่บุคคลมีความคิดเห็นเฉพาะอย่างรวมเข้ากับความคิดเห็นที่ทั่วไปก็ได้ (Miller, Clark & Jehle, 2015)

1.3 ปัจจัยด้านแรงจูงใจลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แรงจูงใจ หมายถึง แรงผลักดันทั้งภายในและภายนอกบุคคลให้บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีแรงจูงใจลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นจึงสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ญาดา บุตรปัญญา, เพ็ญพัทธ์ อุทิศ และสุนิศา สุขตระกูล (2559) ทำการศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่องทางโทรศัพท์ต่อพฤติกรรมลดการดื่มสุราของผู้ติดสุรา พบว่า ผู้ติดสุรากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่องทางโทรศัพท์มีพฤติกรรมลดการดื่มสุราต่ำกว่าก่อนได้รับการดูแลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้ติดสุราที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่องทางโทรศัพท์มีพฤติกรรมลดการดื่มสุราต่ำกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. รูปแบบที่เหมาะสมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมด 6 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมการตั้งเป้าหมายและสร้างข้อตกลง 2) กิจกรรมผูกข้อมือให้กำลังใจ 3) กิจกรรมเสริมความรู้ที่ถูกต้อง 4) กิจกรรมรู้ข้อดีเสริมแรงจูงใจ 5) กิจกรรมเสริมสร้างความสามารถแห่งตนและ 6) กิจกรรมติดตามเยี่ยมบ้าน โดยกิจกรรมการตั้งเป้าหมายและสร้างข้อตกลงและกิจกรรมผูกข้อมือให้กำลังใจเกี่ยวข้องกับปัจจัยแรงจูงใจลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยใช้เป้าหมายเป็นแรงจูงใจภายในกำลังใจจากบุคคลอื่นและการติดตามเยี่ยมบ้านเป็นแรงจูงใจภายนอก กิจกรรมเสริมความรู้ที่ถูกต้องและ

กิจกรรมรู้ข้อดีเสริมแรงใจ เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านเจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งพบว่าในจังหวัดร้อยเอ็ดมีความสัมพันธ์ของเจตคติลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในลักษณะขัดแย้งกัน ผู้วิจัยจึงได้ใช้รูปแบบการปรับเปลี่ยนเจตคติของประชาชนให้ถูกต้องด้วยการเสริมความรู้ที่ถูกต้องเพื่อให้ประชาชนได้เกิดการปรับเปลี่ยนเจตคติใหม่ และกิจกรรมเสริมสร้างความสามารถแห่งตน เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

3. ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

หลังการทดลองใช้และประเมินผล พบว่า คะแนนการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนหลังการดำเนินงานตามรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่ำกว่าคะแนนก่อนการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และหลังการทดลองมีการปฏิบัติในทางที่ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับการศึกษาของนุสราศรีกิจวิไลศักดิ์ และสิริมา มงคลสัมฤทธิ์ (2559) ทำการศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มที่มีรูปแบบการดื่มแบบเสี่ยงต่ำหรือเสี่ยงสูง โดยการวิจัยกึ่งทดลอง ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมี ระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมมีความแตกต่างกัน และระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีความแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 รูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ควรทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะบุคคล และบริบทของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เฉพาะกรณี เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่เหมาะสมเฉพาะราย จะทำให้สามารถสร้างรูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เหมาะสมได้

1.2 การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จำนวนมาก และติดต่อกันนาน จะมีผลทำให้ติดแอลกอฮอล์ได้ ควรใช้รูปแบบลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ร่วมกับการรักษาทางการแพทย์เพื่อลดอาการเจ็บป่วยทางด้านร่างกายและจิตใจ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาเชิงบูรณาการทั้งด้านกฎหมาย นโยบาย อุปสงค์ อุปทาน พฤติกรรม สังคมวิทยา และระบบบริการสุขภาพ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมมากขึ้น

2.2 ควรศึกษารูปแบบการคงอยู่ของการลดบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมไปถึงการป้องกันการกลับมาดื่มซ้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ญาดา บุตรปัญญา, เพ็ญพัทธ์ อูทิศ และสุนิศา สุขตระกูล. (2559). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่องทางโทรศัพท์ต่อพฤติกรรมการดื่มสุราของผู้ติดสุรา. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 17(3), น. 123-131.
- ทิฆัมพร อ่อนละออบ และนรลักษณ์ เชื้อกิจ. (2559). ปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับการดื่มแอลกอฮอล์ของประชากรเพศชายวัยผู้ใหญ่ กรุงเทพมหานคร. *วารสารพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 28(2), น. 137-150.
- นุสราศรีกิจวิไลศักดิ์ และสิริมา มงคลสัมฤทธิ์. (2559). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มที่มีรูปแบบการดื่มแบบเสี่ยงต่ำหรือเสี่ยงสูง. *วารสารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา*, 11(2), น. 39-51.
- ยุพา จิวพัฒน์กุล และอุบลวรรณ เรือนทองดี. (มกราคม-เมษายน 2556). การพัฒนาแนวทางลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนที่ครอบครัวยุติการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์: การสนทนากลุ่มโดยบิดามารดา. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 14(1), น. 35-40.

- รภัทพร เพชรสุข, บุญยง เกียรติการคำ และนงพิมพ์ นิมิตรอนันท์. (2553). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนผู้ใช้บริการหน่วยงานอนามัยโรงเรียน. *วารสารพยาบาล*, 59(2), น. 61-69.
- สุรศักดิ์ ไชยสงค์, กัณณพนธ์ ภัคดีเศรษฐกุล และทักษพล ธรรมรังสี. (2556). รายงานสถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รายจังหวัด พ.ศ. 2554. นนทบุรี: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: W.H. Freeman.
- Miller, M., Clark, J. D. & Jehle, A. (2015). *Cognitive Dissonance Theory*. In G. Ritzer (Ed.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Chichester: John Wiley & Sons.
- World Health Organization. (2014). *Global status report on alcohol and health 2014*. Switzerland: Author.